Bakalářská práce – posudek školitelky

Radek Hanzlík: Věková a pohlavní struktura učitelů základních a středních škol v Česku mezi lety 2006–2016

Předkládaná bakalářská práce má celkem 57 číslovaných stran vč. příloh a seznamů obrázků, tabulek a použitých zdrojů. Rozsah práce je tedy odpovídající doporučení pro bakalářskou práci. Práce si klade za cíl zhodnotit nejdůležitější vývojové trendy věkové a pohlavní struktury učitelů základních a středních škol v Česku za roky 2006–2016 a *„nastínit“* možný vývoj v nadcházejícím desetiletí.

Úvodní kapitola se kromě vytyčení cíle práce věnuje i stručnému přehledu vybrané odborné literatury, ta je převážně z oblasti pedagogiky nebo demografického stárnutí. V závěru jsou pak formulovány čtyři výzkumné otázky. Autor se je snažil zasadit do celkového kontextu stanoveného cíle. Nutno však podotknout, že ne vždy je formulace zcela korektní – např. *„Jak se budou vyvíjet počty úvazků učitelů? – Na základě provázanosti vývoje počtu žáků a učitelů vznikne projekce potřebných počtů úvazků učitelů.“* – odhad potřebných úvazků nemusí nutně vyjadřovat, jak se budou počty úvazků skutečně vyvíjet.

Druhá kapitola je teoretického rázu a věnuje se převážně pedagogickým tématům, v posledních částech pak tématu feminizace a stárnutí učitelů. V následující části autor přechází k popisu zdrojů dat a metodiky, kterou využil dále v textu. V tomto bodě (popis užitých ukazatelů) není důsledně dodržen popis vstupních dat, neboť dle předchozího textu nejde např. o *„počet žen v populaci učitelů“*, ale o počet plných úvazků žen v celkovém počtu úvazků učitelů. Toto nepřesné označení se pak táhne celou prací a pro čtenáře může být značně matoucí.

Není také zcela jasný popis vzorce na str. 32 – autor uvádí, že *„Počet úvazků učitelů je proporcí (podíl) z počtu žáků“*, pak tedy symbol delta ve vzorci není *„proporce úvazku učitelů“*, ale logicky odhad plných úvazků učitelů. Počty úvazků byly výše v textu značeny písmenem P, není tedy jasné, proč stejná symbolika nebyla zachována i u posledního vzorce. Celkově v textu práce postrádám lepší popis vytvořené projekce, vč. jejího účelu a principu (jedná se o odhad potřebného počtu plných úvazků učitelů, pokud by do budoucna zůstal stabilní podíl žáků na učitelský úvazek (nebo učitele?), přičemž předpokládaný vývoj počtu žáků je přejat z prognózy MŠMT, která taktéž není podrobně popsána ani citována a čtenář dle mého názoru může snadno nabýt mylného dojmu, že je produktem autora).

Dá se říci, že čtvrtá kapitola naplňuje stanovený cíl práce a představuje současnou pohlavní a věkovou strukturu učitelů a její změny za posledních jedenáct let. Autor využívá základní demografické ukazatele a zobrazení věkové a pohlavní struktury pomocí populačních pyramid. Tím se podařilo ilustrovat proces stárnutí populace učitelů i značnou feminizaci této profese. V komentářích jsou pak nastíněny možné důsledky současného stavu.

Pátá kapitola představuje zmíněnou projekci počtu potřebných úvazků učitelů v závislosti na předpokládaném vývoji počtu žáků. Jedná se o jednoduchý přepočet předpokládající konstantní podíl žáků na učitele (či spíše na plný úvazek učitele) a odhadnutý vývoj počtu žáků převzatý z prognózy MŠMT. Výsledky provedeného výpočtu jsou komentovány víceméně stručně, považovala bych za účelné se také zamyslet nad reálností výsledků (tedy, zda je předpokládaný vývoj počtu potřebných úvazků naplnitelný). Druhá část kapitoly se věnuje vývoji absolventů pedagogických oborů VŠ a celoživotního vzdělávání. Autor opakovaně tvrdí, že tyto údaje jsou v práci zařazeny *„pro představu“* možné budoucí věkové struktury učitelů, ovšem sám s těmito údaji s cílem vytvoření odhadu budoucího vývoje nijak nepracuje a zmíněnou představu tedy nenastiňuje. Kapitola tak působí nedokončeným dojmem.

V závěru jsou pak shrnuty některé hlavní údaje z celé práce, na některých místech v této kapitole však autor opomíjí uvádět citace příslušných zdrojů.

Bohužel se v práci objevuje relativně velké množství nepřesností nebo chyb formální povahy či nedopracovanosti, např.:

- chybný překlad některých termínů v anglickém abstraktu (a jeho celkově nízká úroveň), chybná verze anglického názvu práce
- nejasná tvrzení (např. na str. 24 není jasné, co jsou tzv. *„podíly a indexy věku“* užívané k měření intenzity procesu stárnutí)
- scházející nebo nedostatečná zdůvodnění či vysvětlení některých kroků analýzy – např. zařazené projekce nebo rozdílné volby zobrazených období v grafech (např. obr. 2 vs. 3, kde navíc schází vysvětlení, proč v obr. 3 jsou údaje vždy za první pololetí a ne za školní rok) apod.
- nevyužívání primárních zdrojů – proč je např. průměrný věk matky čerpán z populárně naučného periodika Statistika a my a nikoli z dostupných dat ČSÚ?
- na mnoha místech textu se hovoří o „učitelích“ (např. ukazatel počet žáků na učitele aj.), ale jde pravděpodobně všude o počty plných úvazků (viz již výše)
- autor pravděpodobně z využitých zdrojů přebíral informace bez potřebné aktualizace nebo kontroly jejich aktuálnosti a tím se do textu dostávají tvrzení jako (str. 44) *„V posledních letech došlo ke snížení počtu narozených dětí, který se pravděpodobně projeví ve sníženém počtu dětí na prvním stupni základní školy po roce 2016.“* – v posledních letech (od roku 2013) počty narozených rostou, neklesají. I kdyby klesaly, neprojeví se to na základních školách po roce 2016, ale po roce cca 2022 a později.
- udávání odhadovaných budoucích počtů žáků (nebo jakýchkoli jiných veličin) s přesností na jednotky není ideální a zastírá, že se jedná „jen“ o prognózu
- str. 44 *„V celku stabilní vývoj počtu žáků na učitele popisuje přizpůsobování počtu plných úvazků…“* – vývoj na obr. na straně 45 tak docela stabilní není
- nebylo vysvětleno, co v přílohách značí název sloupce *„aa0013“* nebo proč jedna buňka obsahuje jen tři otazníky, nebo proč některé popisky začínají velkým a jiné malým písmenem
- v textu zůstaly drobné stylistické nebo gramatické chyby, vynechaná slova nebo překlepy. Na některých místech se objevují opakované informace nebo dokonce stejné věty

Dle mého názoru prací autor prokázal základní orientaci v řešeném tématu a schopnost analytické práce, a to alespoň na základní úrovni. Předložený text jako celek zcela nepůsobí dojmem dokončenosti, snad alespoň v klíčových částech odpovídá nárokům kladeným na bakalářské práce a z toho důvodu předkládanou práci **doporučuji k obhajobě**.

V Praze dne 2. 6. 2018

RNDr. Klára Hulíková Tesárková, Ph.D.

Vedoucí práce